

ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI ÇOCUKLAR (İTALYAN ÇOCUKLAR ÖRNEĞİ)

FOREIGN CHILDREN IN THE OTTOMAN EMPIRE IN LIGHT OF ARCHIVE DOCUMENTS (EXAMPLE OF ITALIAN CHILDREN)

Hakan TÜRKKAN* - Recep ARSLAN**

Öz

Osmanlı Devleti farklı din, mezhep ve ulustan toplulukları bünyesinde barındırmıştır. Bununla birlikte ecnebi olarak ifade edilen yabancı devlet vatandaşları da Osmanlı ülkesinde çeşitli nedenlerle bulunmuştur. Özellikle 19. yüzyıl ve sonrasında yabancı ülke vatandaşlarının Osmanlı topraklarına gelişinde siyasi, diplomatik, askerî, ticari hatta kültürel sebep ve vesileler yoğunlaşmıştır.

İtalyanlar zaman zaman Osmanlı Devleti ile ilişkileri gerginleşse de ticari, diplomatik, dini ve siyasi maksatlarla Osmanlı Devleti'nde bulunmuşlardır. Ayrıca kimi zaman Osmanlı tebaası olan gayrimüslimlerden bazı kimselerin ve ailelerinin İtalya vatandaşlığına geçtikleri fakat Osmanlı topraklarında yaşadıkları görülür.

Bu çalışmanın konusunu Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyan vatandaşlarının çocukları teşkil etmektedir. Çalışmada İtalyan asıllı veya tabiiyetli çocukların gerek münferiden gerekse aileleriyle birlikte Osmanlı topraklarında yaşadıkları dönemlerde yaşadıkları hayattan arşiv belgelerine yansımış olan hususlar incelenecektir. Çocukların tabiiyet yani vatandaşlık meseleleri, Osmanlı ülkesinde yer değiştirmeleri ve sebepleri, geçim, işleriyle çocuklara yönelik yardımlar ele alınacaktır. Yine mühim bir mesele olan çocukların eğitimleri meselesi Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İtalyan, Yaşam, Aile, Çocuk.

Abstract

The Ottoman Empire included communities of different religions, sects and nations. However, citizens of foreign states, referred to as foreigners, also stayed in the Ottoman Empire for various reasons. Especially in the 19th century and later, political, diplomatic, military, commercial and even cultural reasons intensified in the arrival of foreign nationals to Ottoman lands. Italians lived in the Ottoman Empire for commercial, diplomatic, religious and political purposes, although relations with the Ottoman Empire became strained from time to time. In addition, it is sometimes seen that some non-Muslim Ottoman subjects and their families acquired Italian citizenship but lived on Ottoman territory. The subject of this study is the children of Italian citizens living in Ottoman lands. In this study, the issues reflected in the archive documents regarding the lives of children of Italian origin or citizenship, both individually and with their families, during the period when they lived in Ottoman lands will be examined. Issues of children's nationality, their displacement within the Ottoman Empire and its reasons, their livelihood, subsistence and aid for children will be discussed. Another important issue, the education of children, was evaluated within the framework of the conditions of the Ottoman Empire.

Key Words: Ottoman, Italian, Life, Family, Child.

Bu makale 01.08.2025 tarihinde dergimize gönderilmiş; 05.08.2025 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 28.10.2025 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Hakan Türkkân - Recep Arslan, "Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Çocuklar (İtalyan Çocuklar Örneği)", *Müellif Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, S. 4, (Aralık 2025), s. 16-36.

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, E-mail: hakanturkkan@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2681-6230.

** Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, E-mail: receparslan@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4389-692X.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu içinde çeşitli ırk ve dinlere mensup toplulukları bünyesinde barındırmıştır. Bunlar imparatorluğun bir unsuru olarak mevcut düzen içerisinde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bunun yanı sıra Osmanlı tebaasından olmayan fakat çeşitli sebeplerle Osmanlı topraklarında yaşamakta olan yabancı devlet tebaasına da rastlanmaktadır. Bunların bir kısmının diplomatik görevlerle Osmanlı topraklarında bulunduğu görülürken bir kısmının ticaret maksadıyla Osmanlı coğrafyasına geldikleri anlaşılmaktadır.

İtalyanlar da gerek Anadolu gerekse İstanbul başta olmak üzere Osmanlı-Türk coğrafyasına gelmişlerdir. İtalya bir Akdeniz ülkesi olmasından dolayı Türkiye ile komşu olan bir ülkedir ve bu bağlamda Türk-İtalyan ilişkilerinin başlangıcı Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeye başladıkları XI. yüzyıl dönemlerine kadar götürülebilir. İlk Türk denizcisi olan Çaka Bey'in Adalar Denizi'nde yürüttüğü faaliyetlerle başlayan ilişkiler Selçuklu ve Osmanlılar döneminde ticari ve askerî faaliyetlerle devam etmiştir. Türk-İtalyan ilişkileri XVI. yüzyıldan sonra kültürel alanda da gelişmiştir. XVII. yüzyıldan itibaren Türk-İtalyan ilişkileri Venedik ve Ceneviz gibi İtalya devletlerinin faaliyetleri nedeniyle zaman zaman gerginleşmiştir. Venedik ve Ceneviz devletlerinin ortadan kalkmasından sonra 1853 yılında başlayan Kırım Savaşı'na kadar Türk-İtalyan ilişkilerinin düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Kırım Savaşı sırasında İtalyan devletlerinden Piemonte Krallığı İngiltere ve Fransa'nın desteğini kazanmak amacıyla Osmanlı Devleti ile müttefik olmuştur. Bu ittifak Türk-İtalyan ilişkileri açısından yeni bir başlangıç olsa da ilişkiler bir süre sonra bozulmuştur. 20 Eylül 1870'ten sonra İtalyan birliği sağlanmış ve İtalyanların Kuzey Afrika'daki Osmanlı topraklarına yönelik sömürgecilik faaliyetlerine girişmeleri Türk-İtalyan ilişkilerinin daha fazla bozulmasına neden olmuş, Birinci Dünya Savaşı sırasında da ilişkilerdeki gerginlik devam etmiştir. Bununla birlikte iki ülke arasındaki ticari, diplomatik ve kültürel ilişkiler devam etmiştir¹.

Yabancı bir ülkeye gelerek yaşamlarının bir kısmını ya da geri kalan kısmını geçirmek yetişkinler açısından olduğu kadar elbette çocuklar açısından da önemli bir durumdur. Bu bağlamda çocukların bulundukları yabancı ülkelere karşılaştıkları iyi ya da kötü tecrübelerin gerek uluslararası ilişkiler anlamında gerekse sosyal tarih anlamında önemli ip uçları vermesi beklenir. Osmanlı Devleti topraklarına ecnebi olarak ifade edilen yabancı ülke vatandaşları elbette her dönemde çeşitli amaçlarla gelmişlerdir. Bunlar zaman zaman yoğunluk da göstermiştir. 19. yüzyıl ve sonrası bu anlamda Osmanlı ve Türkiye topraklarına yabancıların kısa ya da uzun süreli yaşamak amacıyla sıklıkla geldikleri bir dönemi ifade eder. Özellikle Avrupa ülkelerinden gelenler Türkler açısından ecnebi olarak sınıflandırılan kesimi teşkil etmektedir. İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve çalışmanın konusunu teşkil edecek olan İtalya gibi ülkelere gelenler bu anlamda mühimdir. Öyle ki bu ülkelerin vatandaşları Osmanlı topraklarına diplomatik veya ticari amaçlarla geldikleri gibi istihbarat ve misyonerlik maksadıyla da gelmişler ve eğitimden sağlığa pek çok sahada varlık göstermişlerdir. Osmanlı Devleti çoğunlukla Osmanlı topraklarında fesat çıkarmaya ve Osmanlı tebaasının devletle olan münasebetini kendi lehlerine bozmak amacı taşıyan bu faaliyetleri gözlemiş ve gerektiğinde engelleme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda çocuklar meselenin görülmeyen bir yönü durumundadır. Osmanlı topraklarında hangi sebeple olursa olsun yaşamış olan yabancıların çocuklarının Osmanlı topraklarında nasıl bir yaşam sürdükleri, devletle ve halkla olan münasebetleri bir soru işaretidir. Çalışmada çeşitli sebeplerle Osmanlı topraklarında yaşamakta olan İtalya Devleti tebaasına mensup kimselerin çocuklarının Osmanlı topraklarındaki yaşayışları Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet döneminin ilk yılları itibariyle arşiv belgelerine dayalı olarak ele alınacaktır. Çalışma arşiv belgelerine dayanarak sözü edilen münasebetlere dair ip uçları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti'nin yabancı çocuklara hususiyle İtalyan çocuklara yönelik tutumu ele alınacaktır. Başta eğitim meselesi olmak üzere İtalyan çocukların Osmanlı Devleti'nde yaşadıkları esnada karşılaştıkları seyahat, çalışma, geçim, iâşe ve yardım, asayiş ve sıhhiye gibi konular incelenmeye ve bu suretle Osmanlı makamlarının faaliyetleri ortaya konmaya

¹ Cantemur Türkan, "Türkiye -İtalya İlişkileri (1930-1950)", *Tarih ve Medeniyetler Tarihi* 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (10-15.09.2007), C.II Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 2012, s. 779-714.

çalışılmıştır. Eğitim konusunda Osmanlı makamlarının tutumlarının yanı sıra çalışmanın konusu olan İtalya Devleti'nin tutumu da çalışmanın mühim bir konusunu teşkil etmektedir. Bu noktada İtalya Devleti'nin İtalyan çocuklarının eğitimi meselesini diplomatik bir araç olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanıp kullanmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tabiiyet-Vatandaşlık Meselesi

Tabiiyet, “*Tebaa*” kelimesinden türemiş olup tebaa ise bir kimse veya devletin emri altında olan kişi veya toplulukları ifade etmektedir². Başka bir tanıma göre ise tabiiyet kişiyi bir millete veya devlete bağlayan siyasi ve hukuki bir bağ anlamına gelmektedir. Bu yönüyle benzer hatta aynı anlamı taşıdığı tartışmalı olmakla birlikte vatandaşlık kavramı zaman zaman tabiiyet yerine de kullanılmıştır³. Vatandaşlık tabiiyetten farklı olarak bir devletin ahalisi anlamına gelen⁴ aynı zamanda dinamik bir kavram olarak bir devlet çatısı altında eşit hak ve yükümlülükler sahip olan kişileri ifade etmektedir. Bu yönüyle vatandaşlık, kişilere birtakım haklar kazandıran ve yükümlülüklerle sorumlu kılan hukuki bir statü olduğundan *tebaa* ve *tabiiyet* kavramlarıyla farklılık arz eder⁵.

Osmanlı Devleti'nde tebaa kavramının sınırları 1800'lerin ortalarına kadar İslam hukukuna uygun olarak yorumlanmıştır. İslam hukukunda insanların tümü tebaa olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte vatandaş-yabancı ayırımı dini esaslara göre Müslim ve gayrimüslim olarak sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde tabiiyet konusunda herhangi bir kanuni düzenleme yapılmamıştır. Osmanlı Devleti'nde tabiiyet konusunda yapılan ilk kanuni düzenleme 1869 yılında “*Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi*”dir. Osmanlı Tabiiyet Kanunu, 1851 tarihli Fransız Vatandaşlık Kanunu örnek alınmak suretiyle hazırlanmıştır. Bu itibarla Osmanlı Devleti'nin ilk tabiiyet kanunuyla İslam hukuk ve anlayışının dışına çıkmış ve Fransa'dan örnek alınan vatandaşlık sistemi esas alınmaya başlamıştır⁶. Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler kapitülasyonlardan faydalanmak maksadıyla ve sırf menfaat sağlamak için kolayca ve gelişigüzel bir surette yabancı devletlerin vatandaşlığına geçebilmişler ve ihtiyaç duyduklarında yabancı devlet vatandaşlığını Osmanlı Devleti'nde kullanabilmişlerdir. Bu durumun kontrolden çıkması üzerine sözü edilen 1869 tarihli tabiiyet kanunu yürürlüğe konmuştur. Kanunnameye göre çocukların vatandaşlığını belirleme hususunda kan bağı esas kabul edilmiştir. Ancak zaman zaman doğum yeri de çocuğun tabiiyeti konusunda esas alınmıştır. Çocukların vatandaşlık statüleriyle ilgili olarak 1869 tarihli Tabiiyeti-i Osmaniye Kanunnamesinin birinci maddesinde; “*Valideyni veyahut yalnız validi tabiiyeti Devlet-i Aliyye'de bulunduğu halde tevellüd eden eşhas, Devlet-i Aliyye tebaasından mâduttur*” ifadesi yer almaktadır. Buna göre anne ve babası veya yalnızca babası Osmanlı tebaası olan çocuklar Osmanlı Devleti tebaasından kabul edilmişlerdir. Söz konusu madde ile Osmanlı topraklarında doğup doğmadıklarına bakılmaksızın ve kan bağı esas alınmak suretiyle anne ve babası veya yalnızca babası Osmanlı tabiiyetinde olan çocuklar Osmanlı vatandaşı kabul edilmişlerdir. Bu bağlamda eğer çocuğun annesi başka bir ülke tebaasından ise babasının Osmanlı tebaasına mensup olması çocuğun da hukuken Osmanlı tebaası sayılması için yeterli görülmüştür⁷.

Konuyla ilgili belgelerde gerek Osmanlı Devleti gerekse İtalya Devleti için “*tebaa* ve *tabiiyet*” ifadeleri kullanılmaktadır. Bu bakımdan çalışma boyunca vatandaşlık kavramı yerine çoğunlukla tebaa ve tabiiyet kavramları tercih edilecektir. Ancak Cumhuriyet dönemine ait olay ve belgeler söz konusu olduğunda vatandaşlık kavramı da kullanılacaktır.

Çalışmanın konusunu teşkil eden İtalya Devleti tebaasından olan aileler ve çocuklarının Osmanlı Devleti ile münasebetlerinde karşılaşılan ilk mesele tabiiyet ve buna bağlı hususlar olmuştur. Bu bağlamda İtalya tebaasından kimselerin Osmanlı topraklarına geldiklerinde Osmanlı tabiiyetine başka bir ifadeyle Osmanlı vatandaşlığına geçmek istemeleri veya tam tersi Osmanlı

² Abdullah Yeğin, vd., *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, Türedav Yay., İstanbul, 1997, s. 950.

³ Gülşen Ulukaya, “1869 Osmanlı Tabiiyet Kanunu ve Büyük Devletlerin Bu Kanuna Bakışı”, *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, (2022), s. 137.

⁴ Abdullah Yeğin, vd., *a.g.e.*, s. 1031.

⁵ Nazlı Töre, “Değişen Dünyada Vatandaşlık”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 10, (2017), s. 554.

⁶ Ulukaya, “a.g.m.”, s. 137-139.

⁷ Ali Aslan Topçuoğlu, “İslam Hukukunda ve 1869 Tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinde Çocukların Vatandaşlık Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 62, (2019), s. 1824.

tabiiyetinde bulunan kimselerin İtalya Devleti tabiiyetine geçmek istemeleri söz konusudur. Bu noktada ifade edilmesi gereken hususlardan biri de İtalya tebaası olarak ifade edilen bazı kişilerin aslen İtalyan değil Ermeni veya Yahudi asıllı olduklarıdır. Çalışma sırasında Ermeni veya Yahudi asıllı olanlar ile aslen İtalyan olanlar da belirtilecektir. Ancak aslen İtalyan olmasalar da tabiiyet olarak İtalya Devleti'ne mensup olanlar ve onların çocukları da İtalyan Çocuklar olarak zikredilecektir.

Gerek aslen İtalyan gerekse İtalya Devleti tebaası olup Ermeni veya Yahudi asıllı olan kimseler ve çocuklarının tabiiyet yani vatandaşlık konusunda Osmanlı makamlarından birtakım taleplerde bulundukları görülür. Bu talepler çoğunlukla İtalya tabiiyetinin kabul edilmesi ya da Osmanlı tabiiyetine geçmeye yöneliktir.

1889 yılında Tekfurdağı İtalya Konsolosluğu'nun tercümanı David Tefosi öldükten sonra çocukları Jozef ve Leon kendilerinin İtalya vatandaşı olduklarının kabul edilmesini istemiştir. Fakat aslen Yahudi olan bu kimselerin İtalya vatandaşı oldukları konusunda tereddüt oluşmuştur. Fakat Osmanlı makamlarının bu konuda elde ettiği bilgi ve belgeler bu kimselerin Avusturya vatandaşı olduklarını işaret etmiştir. Ayrıca yerel makamlardan edinilen bilgiler bu kişilerin İtalya Konsolosluğu tercümanlığında hizmet ettiklerini doğrulamış, yerli memurlar ve Musevi Mahallesi muhtarı tarafından verilen bilgilerde de David ve oğullarının İtalya tebaasından tanınmakta oldukları bilgisi verilmiştir. Bu nedenle sözü edilen kimselerin İtalya tebaası olarak tanınması yoluna gidilmiştir⁸.

1890 yılına ait bir örnekte ise yine Musevi cemaatine mensup olan Haim isimli bir şahıs İtalya vatandaşlığından Osmanlı tabiiyetine geçmiştir. Ancak çocukları halen İtalya vatandaşı olarak kaldıklarından çocuklarının da Osmanlı tabiiyetine kabul edilmeleri için Tabiiyet Müdürlüğü'ne başvurmuştur⁹.

Osmanlı vatandaşı olup Berlin'de ikamet eden Covanni ve Meyoton ise İtalyan vatandaşlığına geçmek için Osmanlı makamlarına müracaat etmişlerdir. Talepleri kabul edilmiş olmakla birlikte çocuklarının 20 yaşına kadar "*Terk-i tabiiyet*" etmelerine yani Osmanlı tabiiyetinden İtalya tabiiyetine geçmesine izin verilmeyerek haklarında Osmanlı tebaası muamelesi yapılacağı bildirilmiştir¹⁰. Osmanlı Devleti'nin çocuklar konusunda böyle bir karar vermesinin dönemin tabiiyet kanunlarına dayandığı ve çocuklar konusundaki hassasiyete işaret ettiği düşünülebilir.

1894 yılında Bingazi'de Fransız Konsolosluğu'nun gözetiminde bulunan Katolik Kilisesi'nde görevli olan İtalyan tebaasından rahip ve rahibelerin Zenci çocukları esir olarak Napoli'ye kaçırdıkları ve Avrupalılara sattıkları anlaşılmıştır. Cozab isimli rahibin, bölgedeki Katolik Kilisesi'nin hâmesi durumundaki Fransızlar tarafından da bu konuda uyarılması dikkat çekicidir. Osmanlı Devleti kaçırıldıkları bilinen üç zenci çocuğun kurtarılmasına çalışmıştır. 18 Temmuz 1309/30 Temmuz 1893 tarihinde Bingazi Meclis-i İdaresi adı geçen rahibin uzaklaştırılmasını talep etmiştir¹¹. Bu uzaklaştırmanın görevden uzaklaştırma mı yoksa Osmanlı topraklarından uzaklaştırma mı olduğu konusunda netlik olmamakla birlikte Osmanlı topraklarından uzaklaştırma olma ihtimali de bulunmaktadır.

Trablusgarp Savaşı yıllarında İtalyanlar Derne ve Bingazi'den yüzlerce insanı İtalya'ya sürmüştür. Bu nedenle pek çok kadın ve çocuk sefaletе düşmüş olduğundan Osmanlı Devleti bu durumu durdurmak ve karşılık vermek ihtiyacı duymuştur. Bu itibarla karşılık olarak Türkiye'deki İtalyanların da "*mukabele-i bi'l-misli*" yani misliyle karşılık verilerek sürülmesi düşünülmüştür. Bunun yanı sıra bu seçenek elde tutularak İtalyanların Derne ve Bingazi halkına yönelik tutumlarının sınırlandırılması veya durdurulması düşünülmüştür¹². Bu bağlamda Kale-i Sultaniye civarında bulunan İtalyanların sınır dışı edilmeleri gündeme gelmiştir. Bununla birlikte dönemin Dahiliye Nezareti, İtalyan tebaası kadın ve çocukların Osmanlı topraklarını terk edip

⁸ BOA, HR.TH., 234-103, Tarih: M.08.11.1889.

⁹ BOA, HR.TH., 104-28., Tarih: M.26.11.1890.

¹⁰ BOA, HR.TH., 247-1, Tarih: M.20.09.1900.

¹¹ BOA, DH.MKT., 162-33, Tarih: H.21.07.1311.

¹² MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/24-100-16.

etmemek konusunda serbest bırakılmalarına karar vermiştir. Bu karara istinaden Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı kadınlar ve çocuklar dışındakilerin sınır dışı edilmelerini sağlamıştır. Sınır dışı edilmek istemeyen bazı İtalyan tebaası ise Osmanlı tabiiyetine geçmek istemişlerdir. Buna bağlı olarak Osmanlı tabiiyetine geçip kalanların fi'l-asl / aslen İtalyan olmadıkları, Kale-i Sultaniye'de doğup büyümüş ahaliden aynı zamanda Musevi cemaatinden oldukları ifade edilmiştir. Bunların da dört kişiden ibaret oldukları verilen rakamlar arasındadır. Bunların daha önce İtalya vatandaşlığına geçmiş olmakla birlikte “..*Kâr-u kisblerinden*” yani işinden gücünden, kazanç ve ekmeklerinden olmamak gibi insanî bir bakış açısı ile ve bu durumda olanlarla ilgili net bir emir bulunmadığından sınır dışı edilmeyerek Osmanlı tabiiyetine geçmeleri sağlanmaya çalışılmıştır¹³. Buna bağlı olarak 1912 yılı dolaylarında İtalyan vatandaşı olan ancak Musevi cemaatine mensup Jozef İskanti, eşi ve çocukları Andre, Frederik ve Manoil ve kardeşi dilekçe vererek Osmanlı tabiiyetine geçmek istemişlerdir. Talepleri kabul edilmiş ve sicil defterine kayıtları yapılmıştır¹⁴.

Osmanlı sınırlarında 1912 yılında İtalya Bandıralı Çitta Milano adındaki bir vapurda Cebeli Lübnan ahalisinden¹⁵ Virden Kari isimindeki bir kişinin karısı İstilahod Kari tarafından bir erkek çocuk dünyaya getirilmiş ve çocuğa Morino ismi verilmiştir. Çocuğun doğum belgesi İtalya Hariciye Nezareti tarafından Roma Sefareti'ne gönderilmiş ve Osmanlı makamlarına ulaştırılmıştır.¹⁶

İtalya vatandaşı olup Osmanlı topraklarında doğmuş olan çocukların Sicill-i Nüfusa bir yıl içinde kaydettirilmeleri yoluna gidilmiştir. Hasköy'de Piri Paşa Mahallesi'nde İtalya vatandaşı ve Yahudi olan Yakop isimli bir kişinin bir buçuk yaşındaki bir çocuğu vefat etmiştir. Vefat eden çocuğun devlete ve karantina kurumuna haber vermeksizin defnedilmesi üzerine bu konuda soruşturma başlatılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda Yahudilerin doğum ve ölüm kayıtlarının düzenli tutulmadığı anlaşılmıştır. Sözü edilen kişinin İtalya vatandaşı olması bu konuda Osmanlı makamlarının bilgilendirilmesinde biraz daha gevşek davranıldığı sonucunu doğurmaktadır. Meselenin bir başka yönü ise bir yıl içinde doğum kaydının yaptırılması zorunlu olmasına rağmen kethüda ve cemaat başlarının doğum kaydı için alabilecekleri 20 para harç yerine çok fazla para talep etmeleridir. Bu durum doğum ve ölüm kayıtlarının tam olarak tutulmaması sonucunu doğurmuştur.

Birinci Dünya Savaşı dönemine gelindiğinde 1916 yılında ise Kudüs'te yaşayan İtalyanlara diğer düşman devletler tebaasına uygulanan muamelenin uygulanacağı ve ikametleri uygun görülmeyenlerin ise sürgün edilmesi kararı alınmıştır. Ancak konsolosluğun da araya girmesiyle daha önce olduğu gibi kadın, çocuk ve yaşlıların bu karardan istisna tutulması söz konusu olmuştur¹⁷. Bu örneklerden de anlaşılabileceği üzere Osmanlı Devleti makamları İtalyanların savaş halinde ve kasıtlı olarak yaptıkları ülkeden sürme hareketine karşılık sahip olduğu topraklardaki İtalyan tebaasının kadın ve çocuklarını düşünerek hareket etmiştir. Ancak aynı şekilde karşılık gördüğü söylenemez.

Yine 1916 yılında bazı aileler çocuklarıyla birlikte Osmanlı tabiiyetine geçmeye çalışmışlardır. Örneğin İzmir'de ikamet etmekte olan İtalyan tebaasından Konstantin Karasu, çocuklarıyla birlikte Osmanlı tabiiyetine geçme talebinde bulunmuştur.¹⁸ Buna karşılık Türkiye'de yaşamakta olan bazı Yahudi ailelerin çocuklarıyla birlikte İtalyan vatandaşlığına geçmeye çalıştıkları görülür. Yeni Türk Devleti kurulduktan sonra ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da tabiiyet/vatandaşlık hususunda çeşitli taleplere rastlanır. Eylül 1923 tarihli belgede, Adana'da ikamet eden Vitali Hayim Yabis ile eşi ve çocuklarının İtalyan pasaportu aldıkları ve kendilerinin de İtalyan uyruklu olduklarını iddia ettiklerine dair bilgiler mevcuttur. Bu kişilerin Türkiye vatandaşı ve İzmir nüfusuna kayıtlı oldukları ifade edilerek “*temin-i mütekaide*” yani bir tür emeklilik maksadıyla İtalyan pasaportu alıp İtalyan vatandaşlığı iddiasında bulundukları ifade edilir. Verilen bilgilerden de anlaşılabileceği üzere sözü edilen Vitali Hayim ve eşi Luna ile sekiz

¹³ MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/24-100.7, Osmanlı İtalyan Harbi, Tarih: M.20.12.1911.

¹⁴ MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/5-22-552, Osmanlı İtalyan Harbi (1911-1912), Tarih: M.09.06.1912.

¹⁵ BOA, DH.MKT., 166-31, Tarih: H.02.05.1311.

¹⁶ BOA, DH.SN.THR, 42-3, Tarih: H.07.05.1331.

¹⁷ BOA, DH.EUM.5.Şb., 23-7, Tarih: H.06.06.1334.

¹⁸ BOA, DH.EUM.ECB, 4-41, Tarih: 14.06.1334.

yaşındaki oğlu David'in 1920'li yıllarda İtalyan vatandaşlığına geçmeye çalışmalarında İtalya Devleti vatandaşlığının avantajlarının etkili olması muhtemeldir¹⁹.

İzinsiz tabiiyet değiştirilmesi meselesi de söz konusudur. Bu durumunda dönemin tabiiyet kanunu gereğince vatandaşlıktan çıkarılmaları söz konusu olmuştur. 1936 yılında gerçekleşen bir olayda, çocuklarıyla birlikte dört kişilik bir aile olarak Rodos'tan İzmir'e gelmiş olan aslen Türk ancak İtalyan vatandaşı olan İbrahim ve çocukları 3529 Sayılı Kanunun 23. Maddesi gereğince 31 Mart 1941 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkartılmışlardır. Bu ailenin vatandaşlıktan çıkartılmasında yabancı devlet emellerine hizmet etmeleri sebep olarak gösterilmiştir²⁰.

Belirtilmiş olan belgelerde verilen bilgilere dayanarak gerek Osmanlı Devleti döneminde gerekse Cumhuriyet döneminde tabiiyet/vatandaşlık konusunda gerçekçi bir tutum izlendiği görülür. Öyle ki tabiiyetten çıkarmak gerektiğinde kadın ve çocukların gözetilerek gerektiğinde Osmanlı topraklarında kalmalarına izin verilmesi yoluna gidilmiştir. Hatta Osmanlı tabiiyetinden çıkarılması düşünülen İtalya tebaası ve Musevi asıllı kimselerin Osmanlı topraklarındaki işlerinin ve geçimlerinin göz önünde bulundurulması hassas bir politika izlendiği anlamına gelmektedir.

Seyahat ve Yer Değiştirme Meselesi

İtalya vatandaşı ailelerin ve çocuklarının Osmanlı topraklarında çeşitli nedenlerle seyahat ettiklerine ve yer değiştirdiklerine şahit olunmaktadır. Bu seyahatler münferittir ve kitlesel bir yönü yoktur. Bununla birlikte İtalya vatandaşlarının Osmanlı topraklarında bir şehirden başka bir şehre gitmelerinde diplomatik veya şahsi nedenler söz konusu olabilmektedir. İtalyanların Osmanlı Devleti sınırlarında seyahat etmek için Osmanlı makamlarını bilgilendirmeleri veya gerekli durumlarda mürur tezkiresi türünden belgeler almaları söz konusudur.

1899 yılında İtalya vatandaşı olup Tekfurdağı'nda ikamet eden Hayrebet Malakyanov isimli kişinin eşi Nazke ve oğlu Moss'un İstanbul'a gelmek için izin istedikleri ve bunun için İtalya Konsolosluğu'na başvurdukları görülür. Söz konusu kişilerle ilgili inceleme yapılmış ve İtalya vatandaşı oldukları anlaşıncı kendilerine mürur tezkiresi verilmiştir²¹.

1910 yılında İtalyan Sefareti'nin iltimasıyla üst düzey bir İtalyan heyet eş ve çocuklarıyla Hazine-i Hümayuna bir ziyarette bulunmuşlardır. Sözü edilen heyette bulunan kişilerin görevleri ve isimleri şu şekildedir.

- İtalyan Meclis-i Mebusan azasından/üyesinden Komandor Fani ve oğlu.
- İtalyan Meclis-i Mebusan azasından/üyesinden ve oğlu.
- Ayandan Profesör Dorante ve oğlu.
- Hükümet memurlarından Doktor Antoro Lori.
- Hükümet memurlarından Komander Penilli.
- Dersaadet Konsolosu Şövalye Cayelli, üç oğlu ve kızı.
- Konsolosluk memurlarından Mösyö Luri, Mösyö İlyo, Adriyano Pavori ve Antonyo ...
- İtalyan ileri gelenlerinden Büyük Komander Tini ve Doktor Albertini.
- Doktor Miçelli ve kızı²².

1915 yılında ise Bandırma'da misafir olarak bulunan İtalya vatandaşı 60 yaşında bir İtalyan kadın ve 12 yaşındaki oğlu Dersaadet'e gitmek talebinde bulunmuştur²³. Başka bir örnekte ise İtalya vatandaşı olan Asfasya isimli bir şahsın seyahat için izin istediği görülür. İtalya vatandaşı olan bu şahsın çocuklarının Haydarpaşa'daki Alman mektebinde okudukları ve çocuklarını İstanbul'dan Mudanya'ya geçirmek için izin istediği görülür²⁴. 1917 yılına ait bir belgede ise Laze kızı Boğaç ve çocuklarının Konya'daki esir karargâhından İstanbul'daki kocası Victor'un yanına gitmek istediği görülür. Onların İstanbul'a gitmek istemelerindeki sebebini ise geçimlerini sağlayacak bir gelirleri olmamasından dolayı geçim sıkıntısı çekmeleri olarak ifade

¹⁹ CCA, 30-18-1-, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), 29.09.1923.

²⁰ CCA, 94-31-10/30-18-12, Kararlar Daire Başkanlığı (1928), Tarih: 16.04.1941.

²¹ BOA, HR.TH., 230-73, Tarih: M.27.07.1899.

²² BOA, TS.MA.E, 337-84, Tarih: H.01.03.1328.

²³ BOA, DH.EUM. 5. Şb., 18-37, Tarih: H.26.12.1333.

²⁴ BOA, DH.EUM.5.Şb., 112-23, Tarih: H.09.11.1335.

edilmiştir²⁵. 1918 tarihli bir belgede ise Şile'den Dersaadet'e yani İstanbul'a gelmek isteyen İtalya vatandaşı Mariya Lora ile iki çocuğuna yanlılıkla seyahat varakası verildiği ifade edilmiştir. Bu varakanın yanlılıkla verildiği ve İtalya'nın "Düvel-i mehazir"den yani sakıncalı devletlerden sayıldığı görülür. Bu sebeple İtalya vatandaşı kimselere seyahat belgesi verilmemesi yönünde yazışmalar gerçekleşmiştir²⁶.

Yine 1915 yılında Çatalcada Fortuna Çiftliği'nde çalışan İtalya vatandaşı Pietro Sopponi isimli şahsın eşi Miola Stopponi ile çocuklarının Ayastefanos'taki ikametine gitmek istedikleri görülür. Şahısların hava değişikliği için Çatalca'ya geldikleri ve evlerine geri dönmek için seyahat tezkiresi almaya çalıştıkları anlaşılmaktadır²⁷. 1916 yılında ise İtalya tebaasından Romanica isimli biri ile çocukları Darıca'ya giderken kimlik belgeleri bulunmadığı için Gebze'de tutuklanarak karakola götürülmüşlerdir²⁸. Verilen örneklerden hareketle Osmanlı makamlarının şahısların iyi hallerini dikkate aldığı ve seyahat etmelerinde veya şehir değiştirmelerinde sakıncalı bir durum olup olmadığıyla ilgilendiği görülür. Trablusgarp Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı dönemlerinin ise askerî ve diplomatik açıdan son derece gergin dönemler olmasından dolayı İtalyan tebaalı kimselerin seyahat etmeleri ve yer değiştirmelerinde de daha temkinli davranıldığı anlaşılmaktadır.

İtalyan Aileler ve Çocuklarına Yönelik Geçim, İaşe ve Yardım Faaliyetleri

İtalya vatandaşı olup Osmanlı topraklarında ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırlarında ikamet etmiş olan aslen İtalyan olan ya da Ermeni ve Rum veya Yahudi asıllı olup İtalyan tebaası olan aileler ve çocukları kimi zaman geçim sıkıntısı yaşamışlardır. Bu durumda ya geçimlerini temin edebilecekleri ve yardım alabilecekleri bir yakınlarının yanına başka bir şehre gitmeye çalışmışlar veya Osmanlı Devleti makamlarından yardım talebinde bulunmuşlardır. Bu konuda sunulabilecek kayda değer bazı vakalar mevcuttur.

1911 yılında Trablusgarp'ta açılmış olan İtalyan mekteplerinde okuyan çocukların bir kısmının fakir olması nedeniyle bu çocukların eğitimi için kitap, risale ve eğitim öğretim gereçlerinin ücretsiz verilmesi yoluna gidilmiştir²⁹.

İtalya Devleti himayesinde işletilen yetimhaneler de zaman zaman iaşe sıkıntısı yaşamış ve bu sıkıntının nasıl giderileceği konusu gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 1912 yılında İtalyan kurumlarından olup kapatılmış olan yetimhanelerle İşkodra'da bulunan ve Salezyan rahipleri tarafından idare edilen yetimhanelerdeki yetimlerin iaşe sıkıntısı doğmuştur. Osmanlı makamları bu sıkıntının giderilmesi konusunda tedbirler düşünmüştür³⁰. Sözü edilen yetimhanelerde görev yapan rahipler ve bazı görevliler kimi zaman Osmanlı Devleti aleyhine faaliyette bulunmuşlar ve yetimhanelerinde tuttukları çocuklar üzerinde misyonerlik faaliyetleri yürütmüşlerdir. Buna rağmen Osmanlı makamlarının söz konusu yetimhanelerde yaşanan iaşe sıkıntısını çözmeye çalışması dikkate değer bir husustur.

1917 dolaylarında kocası Konya esir karargâhında doktor olan Laze'nin maişeti yetmediği ve geçim sıkıntısı yaşadığı için çocuklarıyla birlikte İstanbul'dan kocasının yanına gitmeye çalıştığı görülür. Bunların bakacak kimseleri ve geçinecek gelirleri bulunmaması nedeniyle doktor olan eşinin yanına gitmeye çalıştığı görülür. Bu kimselerin devletçe herhangi bir kötü halleri görülmediği ve taleplerinin yerine getirilmesi talep edilmiştir³¹. Bundan da anlaşılmaktadır ki Türkler kişilerin ırk veya dinlerini göz önünde tutarak peşin hükümler vermek yerine hangi din veya ırktan olursa olsun iyi hallerine göre çoğunlukla lehlerinde hareket etmeye çalışmışlardır.

İtalyan tebaasından olup fakir ve yardıma muhtaç vaziyette olan bazı kimseler konusunda Osmanlı makamları ile İtalya'nın Osmanlı topraklarındaki temsilciliklerinin iletişime geçtikleri de görülür. Örneğin 1914 yılında İtalya tabiiyetinde bulunan Remo Vaccaro isimli şahsın fakir

²⁵ BOA, DH. EUM. 5.Şb., 49-24, Tarih: H.10.02.1336.

²⁶ BOA, DH.EUM. 5.Şb., 62-6, Tarih: H.28.08.1336.

²⁷ BOA, HR.SYS., 2129-27, Tarih: M.19.09.1915.

²⁸ BOA, HR.SYS., 2130-23, Tarih: H.19.01.1916.

²⁹ BOA, MF.İBT, 324-41, Tarih: H.21.05.1329.

³⁰ BOA, BEO, 1071-305303, Tarih: H.27.08.1330.

³¹ BOA, DH. EUM.5.Şb., 49-24, Tarih: H.10.02.1336.

aynı zamanda yetim olduğu beyan edilmiş ve kendisine yardım edilmesi istenmiştir. Böyle bir bilginin İtalya Sefareti tarafından Osmanlı makamları ile paylaşılması bu konuda bir adım atılması yönünde beklentiden kaynaklanmaktadır³².

Osmanlı Devleti'nde görev yapmış olan İtalyanların İtalya'da olan eş ve çocuklarının hukuklarının gerektiğinde Osmanlı makamları tarafından gözetildiği anlaşılmaktadır. Öyle ki İtalya vatandaşı olup hırsızlık suçu nedeniyle hapis haneye düşmüş olan Antonyo Toskano'nun hapis hane-i umumi hastanesinde öldüğü ve geride bir kız bir erkek olmak üzere iki çocuğu sahipsiz kalmıştır. Zabtiye tarafından kançılaryasına bilgi verilmiş ve oradan gönderilen Katolik ruhani heyet tarafından Katolik usullerine göre cenazesi defnedilmiştir. Bu suretle ölen İtalyan vatandaşı şahsın çocukları da İtalyan yetkililere teslim edilmiştir³³. Yine İtalyan tabiiyetinde olan Üsküdar Bimarhanesi/Hastanesi Sertabibi iken vefat eden Doktor Moncerni Lui'nin İtalya'nın Milano şehrindeki eşi ve iki küçük çocuğuna mülkiye tekaüd sandığından maaş bağlandığı görülür. Hatta Madam Moncerni fakir durumda olduğu için belgelerin tasdiki için gerekli olan harcı bile ödeyemez duruma düşmüştür. Bu nedenle tasdik-i harcın bile "*Lutfen ve merhameten mezkûr vekaletnamenin meccanen tasdikine himmet buyurulması*" yani belgelerin harç alınmaksızın tasdik edilmesi talep edilmiştir³⁴. Osmanlı makamlarının İtalyan tebaası olan hatta Osmanlı topraklarında bile yaşamayan bu ailenin ve çocuklarının mağduriyet yaşamaması amacıyla her türlü kanuni yolu denemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Belgelerde yer alan bilgilerden anlaşıldığına göre Osmanlı makamlarının İtalyan aileler ve çocuklarının geçim sıkıntısı yaşamaları halinde mağduriyetin giderilmesi yolunda iyi niyetli bir tavır ve politika sergilediği açıkça anlaşılmaktadır. Gerek Osmanlı döneminde gerekse Türkiye Cumhuriyeti döneminde bu anlayışın aynı şekilde devam ettiği görülür.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına ait çeşitli bilgi ve belgeler ışığında İtalyan tebaasına mensup ailelere, hasta veya çocuklara bireysel veya toplu olarak bazı yardımlarda bulunulduğu görülür. Bu bağlamda İtalya Sefareti ile Türk makamları arasında, yetim ve dul aylıklarının ödenmesi konusunda, 25 Teşrin-i Evvel 1341 tarihinde gerçekleşmiş olan haberleşmeler örnek verilebilir. Buna göre vefat eden Giovanni Znotti isimli kişinin ödenmemiş olan bir miktar maaşının ailesine ödenmesi gündeme gelmiştir. Verilen örnek yardımdan ziyade hak edilmiş bir ücretin ödenmesi olmakla birlikte dul ve yetimlerin haklarının iadesinin sağlanması açısından mühimdir³⁵.

Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin Kızılay aracılığı ile İtalyan çocuk ve hastalara çeşitli yardımlarda bulunulmuştur. 1941 yılında yapılan bu yardımların hangi sebeple yapıldığına dair net bir bilgi yoktur. Kızılay'ın bu yardımıyla Türkiye, Rodos'ta bulunan hasta ve çocuklara 5.000 liralık gıda yardımı yapmıştır.

5.840 kilo pirinç,

2.200 kilo Zeytinyağı,

1.500 kilo şeker

2.000 kilo balık

60 adet (canlı hayavan) keçiden oluşan bu yardım gerekli resmî işlemleri tamamlandıktan sonra Marmaris Limanı'ndan Rodos'a sevk edilmiş ve İtalyan Kızılhaçı'na teslim edilmiştir.³⁶

Osmanlı Topraklarındaki İtalyan Çocuklara Yönelik Eğitim Faaliyetleri

İtalyan tebaası çocukların Osmanlı topraklarında bulundukları esnada eğitimleri mühim konulardan biridir. Eğitim faaliyetlerinin hem İtalya Devleti açısından hem de Osmanlı Devleti ve Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyan çocuklar açısından dikkat çekici yönleri mevcuttur.

³² BOA, HR.SFR.04, 878-69, Tarih: M.26.08.1914.

³³ BOA, BEO, 1170-87710, Tarih: H.14.03.1316.

³⁴ BOA, HR.UHM., 286-29, Tarih: M.15.03.1893.

³⁵ BOA, HR.İM., 169-67, Tarih: M.17.12.1925.

³⁶ CCA, 30-10/178-234-21, Tarih: 17.03.1941.

Eğitim konusu İtalyanların kendi tebaası dışında Osmanlı gayrimüslim ve Müslüman ahalisi açısından da önem arz etmektedir.

İtalyanların Osmanlı topraklarında eğitim maksadıyla bulunan bazı grupları vardır. Karmelitan Cemiyeti, bir işçi derneği olan La Societa Operaia, Katolik Domicaine'ler, Conventüel Rahipleri, İvrea Rahipleri, Salesien Rahipleri ve Dante Alighieri Enstitüsü bu grupların başta gelen ve en çok bilinenleridir. 1870'li yıllarda İtalyan Birliği kuruluncaya kadar İtalyan çocuklar Osmanlı topraklarındaki Fransız okullarına devam etmişlerdir. Fakat İtalyan Birliği kurulduktan sonra İtalya Katolik okullar üzerinde söz sahibi olmaya çalışmış ve bunun için mücadele etmiştir. İtalyanlar yürüttükleri eğitim faaliyetleriyle İtalyancayı öğretmek ve yaygınlaştırmak ve Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyan çocuklarını kendi kültürlerine uygun olarak yetiştirmek istemişlerdir³⁷. İtalyanların okullar konusunda vermiş olduğu mücadele aslında Fransızların okullar yoluyla elde etmiş olduğu nüfuzu önlemeye yöneliktir. Öyle ki Osmanlı topraklarında yeterli sayıda İtalyan okulu olmaması nedeniyle Osmanlı topraklarında doğup büyüyen İtalyan çocuklar İtalyanca yerine Fransızca öğrenmeye başlamışlardır. İtalyancanın İtalyanlar tarafından bile öğrenilmemeye başlaması nedeniyle İtalyanlar kendi dil ve kültürlerini aktarmak ve geliştirmek için dil kurslarıyla geniş kitlelere ulaşmaya ve Osmanlı topraklarında daha fazla okul açmaya çalışmışlardır³⁸. Bu amaçla İtalyancanın okullarda ders programlarına konulması için çaba göstermişler ve bu sayede Mekitarist Ermeni Mektebi ve İzmir'de bulunan Rum Mektebi'nde İtalyanca resmen ders olarak okutulmaya başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İtalyan Hükümeti okullara büyük miktarlarda para ayırmıştır. Buna bağlı olarak başta İzmir olmak üzere Osmanlı topraklarında bulunan İtalyan okullarının sayısı artmış ve bu okullar daha nitelikli hale gelmeye başlamıştır³⁹.

İlknur Polat, 1861-1912 yılları arasında açılmış olan on altı tane İtalyan okulunun tespit edilmiş olduğunu ifade etmiştir. Buna göre sözü edilen tarihler arasındaki İtalyan okulları kronolojik sıra ile şu şekilde sıralanabilir:

1861 İtalyan Erkek Okulu

1863 İtalyan Okulu (Hatay'da karma okul)

1864 Kurs

1870 İtalyan Kız Okulu (Ağahamamı'nda anaokulu ve ilkokul)

1880 İtalyan Okulu (Büyükdere'de karma ilkokul)

1881 Bakırköy İtalyan Okulu (karma ilkokul)

1884, İtalyan İlkokulu (Yedikule'de karma okul)

1885 İtalyan Erkek Okulu (Beyoğlu'nda ilkokul ve Teknik Ticaret Okulu)

1889 Kurs

(?) St. Maria Kilise Okulu

1893 Sacre Coeur İtalyan Kız Okulu (Yeşilköy)

1902 İtalyan Erkek Okulu (Büyükdere'de ilkokul)

1903 Giustiniani Okulu (Galata)

1906 San-Pietro İtalyan Kız Okulu (İtalyan Hastanesi merkez binasında)

1910 İtalyan Lisesi (Beyoğlu)

1912 İtalyan Kız Okulu (Kadıköy'de bütün öğrencileri erkek)⁴⁰.

³⁷ Halil Özeçoğlu, "Modernleşme Sürecinde İzmir'de İtalyanların Eğitimi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 16, (2008), s. 3-18.

³⁸ İlknur Polat, "Türk-İtalyan İlişkileri Çerçevesinde İtalyan Okulları", *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 1 S. 4, (1989), s. 563-575.

³⁹ Özeçoğlu, "a.g.m", s. 3-18.

⁴⁰ Polat, "a.g.m", s. 572-573.

İtalyan okulları çoğunlukla İstanbul'da toplanmıştır. Fakat İzmir ve Hatay'da da İtalyanların yoğun bir okullaşma faaliyeti mevcuttur. Bunun yanı sıra Beyrut, İskodra, Selanik, Dıraç, Bingazi, Derne, Humus ve Trablusgarp gibi şehirlerde de İtalyan okulları açılmıştır. Okul açılan bölge ve şehirler göz önünde bulundurulduğunda İtalya Devleti, kolonilerinin bulunduğu veya ekonomik, siyasi ve dini yönden önemli gördüğü yerlerde okullar açmaya çalışmıştır. Örneğin Beyrut'ta ticari faydalarından dolayı okul açarken Trablusgarp ve Bingazi gibi şehirlerde siyasi açıdan faydalanmak amacıyla okul açılması yoluna gidilmiştir. Bu okullara Robert Koleji örneğinde olduğu gibi Müslüman öğrencilerin alınmasına dair net bir şey söylenemez⁴¹. Ancak gerek Müslüman gerekse gayrimüslimlerin çocuklarını İtalyan okullarının da içinde bulunduğu yabancı okullara göndermeye çalıştıkları ancak Osmanlı makamlarının bunu pek de hoş karşılamadığı anlaşılmaktadır.

Çeşitli sebeplerle Osmanlı topraklarında bulunmuş olan İtalyan tebaası veya İtalyan asıllı aileler ve çocuklarının eğitim meselesine dair münferit örnekler de mevcuttur.

Daha önce belirtildiği üzere İtalyanlar özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve nüfuz mücadelesinin bir parçası olarak Osmanlı Devleti'nin pek çok şehrinde eğitim kurumları açmışlardır. Söz konusu eğitim kurumları öncelikle İtalya Devleti vatandaşı olan ailelerin çocuklarına yöneliktir. Ancak açıldığı bölgelerde bulunan Müslüman ya da gayrimüslim ahalinin çocuklarının bu okullara alınmaları özellikle teşvik edilmiştir. 1860'lı yıllarda Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'un Beyoğlu semtinde de bir İtalyan mektebi açılmıştır⁴². Yine Büyükdere'de sağır kız çocukları için bir İtalyan mektebi açılmış hatta mektebin genişletilmesi ve çocukların jimnastik yapabilecekleri aynı zamanda teneffüs mahalli olarak kullanılabilecek bir yerin yapılması için girişimlerde bulunulmuştur.⁴³

İtalya Devleti Osmanlı topraklarında bulunan İtalya vatandaşı çocukların eğitimi için 1904 yılında İzmir'de bir İtalyan mektebi açmak için ruhsat alma girişiminde bulunmuştur. Bu konuda İtalyan Sefareti'nin talebiyle Meclis-i Mahsus-ı Vükela kararıyla söz konusu mektebin İslam mahallesinde ya da sakıncalı bir yerde yapılmayacağından emin olunması istenmiştir. Yapılacak olan İtalyan kız mektebinde yalnızca İtalyan çocukların okutulması istendiğinden okulun yapılacağı bölgede ne kadar İtalyan vatandaşı ve bunların ne kadar çocuğunun bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda okulun Hristiyan mahallesinde yapılacağı anlaşılmıştır. Ayrıca bölgede 5.000 İtalyan nüfusun yaşadığı ve bunların 350 dolayında çocuğunun bulunduğu tespit edilmiştir⁴⁴. İzmir'de 1924 yılında da bir İtalyan yetimhanesi mevcut olup söz konusu yetimhanenin kapatılması gündeme gelmiştir. Yetimhanede kalan çocukların tam sayısı ve İtalyan mı yoksa Osmanlı tebaası ya da başka bir yabancı ülke tebaasından çocuklar mı oldukları konusunda net bir bilgi yoktur. Ancak yetimhanenin kapanması sonrasında açıkta kalacak çocukların barınmaları konusunda devletten bir yardım beklendiği görülür⁴⁵. 1914 dolaylarında Konya Vilayeti'ne bağlı Antalya Sancağı'nda İtalyanlar tarafından bir okul açılmak istenmiş fakat Antalya'da ikamet eden İtalyanların sayısının az ve bunların tahsil çağında olan çocuklarının yalnızca altı tane olması sözü edilen okulun açılmamasına sebep olarak gösterilmiştir. Gerek İtalya'nın gerekse Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere çeşitli ülkelerin muhtelif Osmanlı şehirlerinde açtıkları okulların genellikle misyonerlik, istihbarat ya da Osmanlı vatandaşlarını fesada uğratarak devlete karşı kışkırtmak amacını taşıdığı görülür. Bu durum Osmanlı makamlarını sözü edilen okullara karşı temkinli davranmaya itmiştir. Osmanlı makamları aynı düşünce ile İtalyan mekteplerine karşı da temkinli olmuştur. Bu yüzden gerek Müslüman gerekse gayrimüslim Osmanlı tebaası çocuklarının İtalyan mektebine gitmelerini hoş karşılamamış hatta engellemeye çalışmıştır. Bu itibarla Osmanlı makamları Müslüman çocukların sözü edilen İtalyan mekteplerine gitmelerini menetmiştir. Osmanlı tebaası olan Hristiyanların çocuklarının gitmelerini de hoş karşılamayarak onların İtalyan mektebine devamlarının ruhani reisleri aracılığıyla engellenmesi istenmiştir⁴⁶. Ayrıca söz konusu okullarda eğitim gören

⁴¹ Polat, "a.g.m", s. 573.

⁴² BOA, HR.MKT, 356-23, Tarih: 03.05.1277.

⁴³ BOA, BEO, 690-51691, Tarih: 18.04.1313.

⁴⁴ BOA, Y.EE.KP, 22-2171, Tarih: 05.07.1322; BOA, Y.EE.KP, 22-2176, Tarih: 08.07.1322.

⁴⁵ BOA?, HR.İM., 241-112, Tarih: M. 28.06.1924.

⁴⁶ BOA, DH.İ.D., 154-10, Tarih: 14.05.1332.

çocukları sıkı bir takip altında tutmuştur. Örneğin, İşkodra'daki İtalyan mektebinde eğitim gören Katolik mezhebine mensup talebelerden Levik Kalik adındaki çocuğun eşyaları arasında beş tane muzır yani zararlı kitap bulunmuş ve bu konuda inceleme başlatılmıştır⁴⁷.

İtalyanlar çeşitli Balkan şehirlerinde okullar açarak eğitim müesseselerini yaygınlaştırmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla İşkodra, Makedonya, Avlonya, Yanya, Draç, Üsküp, Pravişte, Preveze, Tekfurdağı ve Dedeoğlu gibi şehirlerde İtalyan okulları açılmıştır. Sözü edilen okullarda İtalyan uyruklu öğrenciler bir yana aslında bölgenin özellikle Müslüman çocuklarını bu okullarda tahsil görmeye teşvik etmişlerdir. Bu minvalde İtalya Devleti Makedonya'da Cizvit teşkilatı sayesinde Katolik misyonerlerinin kontrolünde bir okul açmıştır. Bu okul sayesinde İtalyan lisanını ve bölgedeki ahaliye İtalyan siyasi düşüncelerini yaymak amaçlanmıştır. Bu faaliyetlerde Müslüman ahalinin yanı sıra Hristiyan ahalinin çocukları da hedef alınmıştır. Osmanlı Devleti bu tür faaliyetlerden rahatsız olmuş ve tedbirler almanın yollarını aramıştır⁴⁸. İtalyanlar İşkodra'da da bir okul açarak İtalyan çocukların yanı sıra yerli Hristiyan çocukların eğitimlerine de müdahil olmuşlardır. İtalya Hükümeti bu okula her yıl 50 Fransız altını yardımda bulunmuştur. İtalyanların bu okulda ilim ve fen ile ilgili ciddi bir eğitim yapmadıkları gibi verdikleri yardım karşılığında İtalya Kralı'nın resminin asılmasını istemişlerdir. Ancak bu istek İşkodra ve Manastır'daki rahipler tarafından kesin bir dille reddedilmiştir. Bu yüzden İtalya Hükümeti İşkodra'da başka bir okul açarak "*Ulum-ı iptidaiye*" yani temel bilimler, müzik ve Avrupa lisanlarına yönelik eğitim vermeyi hedeflemişlerdir. Okula bir müdür ve üç öğretmen atanmış fakat İşkodra'daki rahipler bu okulu "*Mecusi mektebi*" olarak nitelendirmişler ve Hristiyanların çocuklarını bu mektebe göndermemelerini ve rahiplere itaat etmelerini istemişlerdir⁴⁹. Bundan da anlaşılacağı üzere İtalyan mekteplerine İtalyan tebaası ve İtalyan asıllı çocukların devamlarında bir mahzur görülmemiştir. Fakat Müslüman çocukların hatta Hristiyan çocukların bile bu okullarda okutulması sakıncalı görülmüştür. Bu konuda bizzat bölgenin Hristiyan rahiplerinin çocukların gönderilmesine karşı çıkmaları İtalyanların bölgede hoş karşılanmadığı anlamına gelmektedir.

Yine İşkodra'da eğitim faaliyetinde bulunan bir İtalyan yetimhanesinin kapatılması gündeme gelmiştir. Söz konusu yetimhanede kalan 60 çocuğun nerede kalacakları, işe ve bakımlarının nasıl sağlanacağı sorusu gündeme gelmiş ve bu konudaki masrafların Osmanlı Devleti hazinesinden karşılanması talebinde bulunulmuştur⁵⁰. 1900'lü yılların başlarında İşkodra'da Mirdita Apati isimli biri bu sırada 500-600 lira harcayarak büyük bir okul binası yaptırmış ve bu okula Latin çocukları kaydederek İtalyanca eğitim vermiştir. Okulun yaklaşık 20 öğrencisinin bulunduğu ve resmî makamlardan ruhsat alınarak yaptırıldığı iddia edilmiştir. Fakat okulun yapımı ve açılması konusunda Osmanlı yerel makamlarına herhangi bir bilgi verilmediği anlaşılmaktadır⁵¹. 1904 yılında yine bir Balkan şehri olan Yanya Vilayeti'ne bağlı Avlonya'da açılmış olan İtalyan mektebine de Osmanlı tebaası olan Müslüman ve gayrimüslim ahalinin çocukları rağbet etmiştir. Maarif Nezareti Osmanlı tebaasına mensup çocukların gerek İtalyan gerekse diğer ecnebi okullara gönderilmemesi konusunda yerel makamların gerekli tedbirleri almamasından şikayetçi olmuştur. Bununla birlikte Avlonya'da bu okullara devam etmekte olan Rum çocukların devamları da yine Rum ruhani heyetleri tarafından yasaklanmıştır⁵². Osmanlı Devleti Draç şehrinde açılmak istenen bir İtalyan mektebinin Maarif Nizamnamesine uyması, Osmanlı tebaası Müslüman çocuklarını kabul etmemesi ve hususiyle Müslüman bir mahallede açılmaması şartını öne sürmüştür. Osmanlı tebaasının ecnebi mekteplere rağbet etmemesi için mevcut okulların iyileştirilmesi ve ecnebi mekteplerle rekabet edebilecek yeni okulların açılması gerektiği itiraf edilmiştir⁵³. İtalyanların Üsküp'te açtıkları okulun ise gizli yollardan açıldığı ve ruhsatsız olarak faaliyet gösterdiği Kosova Vilayeti Maarif Müdürlüğü'nden bildirilmiştir. Balkan şehirlerindeki diğer okullarda da görüldüğü üzere İtalyanlar Üsküp'te açmış oldukları okula da

⁴⁷ BOA, TFR-I-İŞ, 7-609, Tarih: H.12.06.1325.

⁴⁸ BOA, YPRK-BŞK, 13-82-0., Tarih: 30.12.05.

⁴⁹ BOA, Y.PRK.TKM., 14-43, Tarih: 15.06.1306.

⁵⁰ BOA, BEO, 4071-305303, Tarih: 27.08.1330.

⁵¹ BOA, DH.MKT, 777-35, Tarih: H.21.07.1321.

⁵² BOA, BEO, 2378-178290, Tarih: 14.05.1322; BOA, BEO, 2426-181878, Tarih: 01.08.1322.

⁵³ BOA, DH.MKT., 2735-69, Tarih: 18.01.1327.

Osmanlı tebaasından özellikle de gayrimüslim çocukların gönderilmelerini amaçlamışlardır⁵⁴. İtalyanlar 1895 yılında Pravişte şehrinde de bir okula sahip olup, burada zengin İtalyan çocukları okutulmuştur. Ruhsatsız olarak açılmış olan bu okulda eğitim öğretime ruhsat alınmaksızın başlandığı ve devam edildiği için okulun kapatılması hususunda Maarif Müdürlüğü talepte bulunmuştur⁵⁵. Preveze'de bulunan İtalyan mektepleri de diğer Balkan şehirlerinde olduğu şekilde Osmanlı tebaası Müslüman veya gayrimüslim çocukları okula kabul etmişlerdir. Osmanlı makamları bunu önlemek için diğer şehirlerde olduğu gibi Preveze'de tedbirler alma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda Preveze'de ahalinin de yardımıyla kiralanan bir bina okul olarak kullanılmış, İstanbul'dan bir muallime yani kadın öğretmen tayin edilmiş ve Müslüman kız çocuklarının eğitimi bu okulda devam etmiştir⁵⁶. Tekfurdağı ve Dedeoğlu gibi Balkan şehirlerinde bulunan okulların da Fransa ve İtalya arasında nüfuz mücadelesinin bir parçası haline geldikleri görülür.

İtalyanlar Akdeniz şehirlerine özel bir ilgi duymuştur. Bu ilgi hem ticari hem de stratejik hedeflerden kaynaklanmıştır. İtalyanlar bu nedenle Akdeniz şehirlerinde okullar açılmasını önemsemişlerdir. Bu anlamda Trablus şehri İtalyanların stratejik açıdan da önem verdikleri bir Osmanlı şehri olmuştur. Bu önemine binaen 1890'lı yıllarda Trablus'ta İtalyan çocuklarına mahsus olarak bir okul yapılması söz konusu olmuştur⁵⁷. 1905 yılı dolaylarında da Trablusgarp'ta İtalyan çocuklarına mahsus olmak üzere bir mektep ve mabet yapılması yönünde Osmanlı makamlarına başvuruda bulunulmuştur. Osmanlı makamlarının, İtalyanların şehirde başka bir müesseseleri olup olmadığı yönünde bilgi istediği görülür⁵⁸. Beyrut şehri de İtalyanların ilgi duydukları ve eğitim faaliyetinde bulundukları önemli şehirlerden birisi olmuştur. İtalyanların Beyrut'a olan ilgilerinin bir eseri olarak "*İtalyanlık Teşvikatı Cemaati*" olarak isimlendirilen bir kuruluş Beyrut'ta büyük bir İtalyan mektebi ile Sanayi-i Nazike mektebi açmıştır. Okulun eğitim işleri ile ilgilenecek olan personeli ile öğretmenlerinin Roma'dan Beyrut'a bizzat gittikleri ve sözü edilen okullarda tedrisatın yani eğitim öğretim faaliyetlerinin meccanen/karşılıksız olarak yürütülmesine karar verilmiştir. İtalyanların Beyrut'taki eğitim faaliyetlerinin aslında şarkta Fransız nüfuzuyla mücadele amacı taşıdığı ifade edilmiştir⁵⁹. Bölgede İtalya-Fransa arasında yaşanmakta olan nüfuz mücadelesi kimi zaman okulların iki devlet arasında paylaşılması veya mücadelede üstün gelen tarafa bırakılması şeklinde de tezahür etmiştir. Örneğin Bingazi Katolik ruhani heyetinin gözetiminde ve Fransız Konsolosluğu himayesinde bulunan Katolik mektebinde bulunan kız ve erkek çocukların, İtalya Konsolosluğu himayesinde açılacak olan okullara gönderilmesi söz konusu olmuştur⁶⁰. Osmanlı makamları okulların takibini yaparken söz konusu okullar hangi devletin himayesinde ise ona göre kayıt altına almayı tercih etmiştir⁶¹.

İtalyan vatandaşı bazı ailelerin çocuklarının Osmanlı Devleti'nde ikamet ettikleri şehirlerden başka şehirlere tahsil amacıyla geldikleri görülür. Bu konuyla ilgili belgelerde geçen isimlere bakıldığında çocukların Ermeni veya Yahudi asıllı oldukları anlaşılır. Hatta öyle ki İtalya vatandaşı Salomon Fernandes, Musevi çocuklar için bir okul açmak amacıyla izin talebinde bulunmuştur. Bu da İtalya tabiiyetinin Yahudilerde yaygın olduğunu göstermektedir⁶². Üsküp'te açılan İtalyan mekteplerinin kurucu ve idarecilerinin de Yahudi olmaları dikkat çekicidir. Üsküp'te 1903'te Musevi Marko Elbala tarafından bir İtalyan mektebi açılmış fakat kurucusunun Üsküp'ü terk etmesiyle yerine yine bir Musevi olan Romani Saborati isimli birinin okulu idareye devam ettiği görülür⁶³.

İtalyan tebaasına mensup olup Tekfurdağı (Tekirdağ)'nda yaşayan çocuklardan Mıgırdıç Malakyan'ın tahsil için İzmit Bahçecik'te bulunan okula gelmek istediği görülür. Tekfurdağı'nda bulunan İtalya Konsolosluğu ile yapılan yazışmalarda, adı geçen çocuğa mürur tezkiresi yani

⁵⁴ BOA, BEO, 2908-218034, Tarih: 23.07.1324.

⁵⁵ BOA, DH.MKT., 403-25, Tarih: 05.02.1313.

⁵⁶ BOA, DH.MKT, 1797-94, Tarih: H.2405-1308.

⁵⁷ BOA, YPRK. BŞK., 13-82, Tarih: H29.12.1305.

⁵⁸ BOA, İ.HUS., 129-24, Tarih: H.07.03.1323.

⁵⁹ BOA, YPRK.TKM., 14-43, Tarih: 15.06.1306.

⁶⁰ BOA, BEO, 1955-146605, Tarih: 25.08.1320.

⁶¹ BOA, BEO, 2937-220222, Tarih:13.09.1324.

⁶² BOA, MF.MKT., 93-59, Tarih: H.29.06.1304.

⁶³ BOA, MF.MKT, 968-79, L6., Tarih: H.02.11.1324.

seyahat izni verilmesi istendiği görülür⁶⁴. İtalya vatandaşı olup İskenderiye’de ikamet etmekte olan Yahudi asıllı bir çocuğun Kudüs’te bulunan mektebe tahsil için gitmeye çalıştıkları görülür. Çocuklar kendilerine İskenderiye’nin İtalya Konsolosluğu tarafından verilen pasaportları ile Yafa şehrine ulaştıklarında burada alıkonulmuşlardır. Bununla birlikte Osmanlı makamları çocukların tahsil için Kudüs’e ulaşmalarına engel olunmamasını istemiştir⁶⁵. İtalyan mekteplerinden mezun olmuş olan çocukların Osmanlı Devleti’nde bulunan resmî okullara kabul edilmesi yönünde taleplere de rastlanır. Örneğin İşkodra’da bulunan İtalyan mektebinden mezun olan Koç veledi Rokşeldber isimli çocuğun Mekteb-i Sultaniye’ye meccanen kabul edilmesi talep edilmiştir. Osmanlı makamları söz konusu talebin kabul edilmesinin siyaseten uygun olacağını düşünmüşlerdir⁶⁶. İtalyan çocuklarının Osmanlı topraklarına zaman zaman misafir olarak gelip eğitim faaliyetlerinde bulunduklarına dair örnekler de mevcuttur. Bunlardan en dikkate değer olanı 1909 yılında İtalyan kız ve erkek çocuklarından oluşan bir müzik grubunun İtalyan müzikleri ve operasından birkaç parçayı Türklere de dinletmek ve öğretmek amacıyla Osmanlı topraklarına gelmeleridir⁶⁷. İtalyanların çocuklardan oluşan bir müzik grubunun böyle bir faaliyette bulunması Osmanlı-İtalyan kültür alışverişine dair güzel bir örnektir. İtalyan kültürü ve dilinin Osmanlı ülkesinde yaygınlaştırılması çabasının bir ifadesi olarak da düşünülmelidir.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise 1924 yılı dolaylarında Feriköy’de Jüstinyani İtalyan Yetimhanesi bulunmaktadır. Yetimlere sanat öğretmek amacıyla kurulan bu yetimhanede 29 talebenin İtalyan tebaasına mensup olduğu, bunun yanı sıra Alman, Fransız, Ermeni ve Rum talebelerin de bulunduğu görülür. Öğretmenleri rahiplerden oluşan bu okulun hizmetlileri de erkektir. Bununla birlikte kadın öğretmenlerin tayini gündeme gelmiştir. Söz konusu yetimhanenin kapatılması gündeme gelmiş bu nedenle çocukların İtalyan Sefarethanesi’ne teslim edilmeleri yoluna gidileceği belirtilmiştir. Ancak eğitime devam etmelerine izin verilmesi durumunda yetimhanenin açılacağı ve faaliyetlerine devam edeceği bildirilmiştir⁶⁸. 1939 tarihli bir belgeden yola çıkılarak İtalyanların kendi tebaalarından olan bazı çocuklara Türkiye’de kanun ve nizamla aykırı olarak eğitim vermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Dahiliye tezkerelerinde Papaz Polmin isimli bir şahsın Edirne Fahri Konsolosluğu’nda İtalyan vatandaşı olan 13 Yahudi ve Ermeni çocuğuna haftanın belirli gün ve saatlerinde eğitim verdiği bilgisi verilmektedir⁶⁹.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ülkede bulunan İtalyan çocuklarına yönelik karşılıksız eğitim faaliyetinde bulunduğu görülür. 1933 yılında İtalya Demiryolu hizmetlilerinden fakir ailelerin çocuklarının eğitim masraflarının karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu maksatla bir yarışma düzenlenmiş ve bu yarışmaya 3.500 çocuk katılmıştır. Yarışma sonucunda 2.225 çocuğun meccanen yani karşılıksız olarak gece okullarına kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Kabul edilecek öğrencilerin 875’i ilk tedris, 735’i orta tedris, 340’ı orta yüksek tedris, 275’i de Darü’l-Fünun ve Tedrisat-ı Aliye Enstitülerine gönderilmiştir⁷⁰.

İtalyan Çocuklarla İlgili Asayiş ve Sıhhiye Meselesi

Asayiş konusu söz konusu olduğunda çocukların da doğrudan ve dolaylı olarak etkilendikleri görülmektedir. Bu nedenle Osmanlı topraklarında bulunan İtalya tebaası çocukların da aileleriyle ya da münferit olarak bazı olaylarla karşılaşmaları söz konusudur. Bu tür olaylardan arşiv belgelerine yansımış olan bazı vakalar kayda değerdir.

Münferit olaylardan olmakla birlikte Osmanlı topraklarında kazaya uğrayan İtalya vatandaşı bir çocuğun bir Türk tarafından kurtarıldığı da görülür. 1870 yılında denize düşen Eduarto Toskano isimli küçük bir İtalyan çocuk Hüdavendigâr gemisinin kaptanı Ali Mustafa

⁶⁴ BOA, HR.SYS, 2793-9, Tarih: 17.10.1899.

⁶⁵ BOA, BEO, 1298-97345, Tarih: 07.12.1316; BOA, BEO,1316-98680, Tarih:19.01.1317.

⁶⁶ BOA, BEO, 2667-200007, Tarih: 17.07.1323.

⁶⁷ BOA, YEE., 43-62, Tarih: H.06.04.1327.

⁶⁸ CCA, 180-9-0 Genel, 26-139-31, Tarih:30.12.1923; CCA, 180-9-0,Tarih: 27.09.1924.

⁶⁹ CCA, 541/44171-210059, Tarih: 02.05.1939.

⁷⁰ CCA, 541-44122/209-173-26, Tarih: M.01.25.1933.

Ağa tarafından kurtarılmıştır. İtalyan makamları Ali Mustafa Ağa'ya cesareti ve gayretinden dolayı teşekkür etmiştir⁷¹.

Osmanlı topraklarında İtalya vatandaşı bazı ailelerin ve çocukların kasten zarar gördüğü münferit olaylara da rastlanır. 1897 yılında gerçekleşen Selanik'teki Donanma-yı Hümayun mürettebatından iki zabıt/subay İtalya vatandaşı Noan isimli kişiyi kendi evinde öldürerek çocuklarını da yaralamıştır. Sözü edilen iki zabıt "*Memuriyet-i aidesi*" yani kendi kurumu tarafından bir soruşturma yürütülmüş ve hapsedilmiştir. Bu iki zabıt "*Müddei-i umumi*" yani savcı önünde hazır bulunmaları gerekirken donanma kumandanının bu iki zabiti kurtarmaya çalıştığından ertesi gün gemilerine iade edilmişlerdir. İtalya Konsolosluğu Osmanlı makamlarıyla temasa geçerek zabıtların hak ettikleri cezaya çarptırılmalarını talep etmiş ve mesele Meclis-i Mahsus-ı Vükela tarafından müzakere edilmiştir⁷².

Osmanlı tebaasından kimselerle Osmanlı topraklarında yaşamakta olan İtalya vatandaşı kimselerin çocukları arasındaki anlaşmazlıklar kimi zaman ailelerine de yansımıştır. Osmanlı tebaasından ...Rasbo isimli bir adamla İtalya vatandaşı Madidu isimli bir İtalyan kadın çocukları yüzünden davalık olmuşlardır. Yaşanan olayın hukuk-i adiyeden olması nedeniyle konunun Mehakim-i adiyeye ait olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca söz konusu iki çocuktan birinin İtalya vatandaşı olması nedeniyle Osmanlı mahkemelerinin çocukların hukuk-ı şahsiyesi ve usul-i tabiiyetlerine göre hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu itibarla Osmanlı Devleti'nin İtalya Devleti kanunlarını icra etmesi gerektiği aksi halde verilen hükmün "*Ve enlem yekün*" yani yok hükmünde olacağı düşüncesi ortaya konulmuştur⁷³.

Gelibolu'da ikamet eden İtalya Konsolos Vekili Mösyö Amelkari isimli şahsın iki oğlunun bir polisi darp ettikleri ve haddinden fazla zahire topladıkları Gelibolu Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumiliği'nden yani savcılık makamından bildirilmiştir. Aynı suçun adı geçen konsolos vekilinin oğulları tarafından mükerreren işlendiği anlaşılmaktadır⁷⁴.

İtalya vatandaşı olup Osmanlı Devleti sınırlarında yaşamakta olan bir ailenin Jack Samerelli isimli çocuklarının evinden kaçtığı ve iki yıldır da bulunamadığı konusunda bazı yazışmalar mevcuttur. Sözü edilen çocuğun bulunması amacıyla İtalya Hükümeti'nin girişimlerde bulunduğu ve bulunduğu takdirde Bursa ya da İstanbul'daki İtalya konsoloslukları ile irtibata geçilmesi talebinde bulunulmuştur.⁷⁵

Lapseki Telgraf Çavuşu İsmail Bey'in karısı Avusturya vatandaşı olup Osmanlı Devleti'ne geldikten sonra Müslüman olan kadın daha sonra kocasıyla anlaşamamış çocuklarını da alarak irtidat etmek yani Müslümanlıktan çıkmak istemiştir. Sözü edilen kadın bu amaçla İstanbul'da Avusturya Konsolosluğu'na çocukları ile birlikte gelmiştir. Fakat yanında getirdiği iki çocuktan birinin kendi çocuğu olmayıp İtalya Sefareti maiyetine memur Fernando'nun çocuğu olup kendisine teslim edildiği görülür⁷⁶.

1901 yılında Trablus ve Bingazi'nin İngiliz ve İtalya konsoloslarının eşleri ve çocukları ile gezintiden döndükleri sırada bir kale topçusunun saldırısına uğradıkları görülür. Bu konuda olayın tekrarlanmaması için gerekli tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir⁷⁷.

İtalyan tebaalı çocukların Osmanlı topraklarında sıhhi açıdan karşılaştıkları sorunlar da olmuştur. Bu kimi zaman bir kaza kimi zaman salgın hastalık olmuştur. Bu konuda belgelere yansıyan ve aşağıda belirtilecek olan somut örnekler dikkat çekicidir.

Söz konusu örneklerden birincisi Osmanlı tebaası bir Ermeni ile 17 yaşında İtalyan tebaalı bir genç kızla ilgilidir. İtalya vatandaşı ailelerin çocuklarının Osmanlı topraklarında Ermenilerle dostluk ilişkisi içinde oldukları genel olarak gözlemlenebilen bir durumdur. Zaten gerek Ermeni gerekse Yahudi unsurların İtalya vatandaşlığı alabildikleri bu konuda karşılaşılan pek çok belgede

⁷¹ BOA, HR.MKT., 694-16, Tarih: H.16.05.1287.

⁷² BOA, Y.A.HUS., 385-43, Tarih: H.08.01.1316; BOA, İ.HUS., 65-16, Tarih: H.08.01.1316.

⁷³ BOA, HR. TO., 505-30, Tarih: M.16.12.1869.

⁷⁴ BOA, DH.MKT., 2132-17, Tarih: H. 25.06.1315.

⁷⁵ BOA, DH.MKT., 2478-96, Tarih: H.11.01.1319.

⁷⁶ BOA, DH.MKT., 1242-25, Tarih: H.20.02.1326.

⁷⁷ BOA, DH.ŞFR, 259-50, Tarih: R.14.02.1317.

görülebilmektedir. 1922 yılında İstanbul Pangaltı’da, Kuyulubağ Sokağı’nda oturan ve motosiklet tamir ve ticaretiyle uğraşan Hayik veledi Karnik isimli bir Ermeni genç, İtalyan vatandaşı 17 yaşındaki Fransuva’yı motosikletine bindirmiş ve Zincirlikuyu’da kaza yapmıştır. Kaza sonucunda ağır yaralanmış olan İtalya vatandaşı Fransuva isimli kız Hamidiye Etfal Hastanesi’ne yatırılmıştır⁷⁸.

Arşiv belgelerine yansıyan başka bir örnekte ise salgın hastalığa yakalanmış olan ve bir İtalyan çocuğun Osmanlı makamları tarafından tedavi edildiği görülür. Osmanlı sınırlarına giren İtalya bandıralı bazı gemilerde veba olarak da ifade edilen salgın hastalı ortaya çıkmıştır. 1902 yılında İzmir’e gelen İtalya bandıralı bir gemide Sola Atorik isiminde 12 yaşında bir çocuk hastalanmıştır. Kasıgındaki şişlik veba belirtisine benzetildiği için Karantina doktoru Mehmet ve Bakterioloji Kolağası Rıfat Bey gözetiminde karantinaya alınmıştır⁷⁹.

Tarihsiz bir belgede ise Transport Maritime Kumpanyası’nın İtalya isimli vapurunda İsrail adında bir erkek veremden ölmüş ve denize atılmıştır. İsrail’in eşi Mozalino ise Marsilya’da ölmüştür. Terekeleri yedi yaşındaki çocukları ve diğer mirasçıları arasında paylaştırılmıştır⁸⁰.

Sonuç

Türk-İtalyan ilişkileri Türklerin Anadolu’yu yurt edinmeleriyle şekillenmeye başlamış ve XI. yüzyıldan itibaren somut münasebetler görülmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti döneminde İtalyanların özellikle Venedik ve Ceneviz devletleri sayesinde Osmanlı topraklarında ticari faaliyetlerde bulunması iki toplum arasında sosyo-kültürel anlamda tanışmayı da beraberinde getirmiştir. Buna karşılık özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı-İtalyan ilişkileri gergin bir seyir izlemiştir. İtalya Devleti’nin Osmanlı topraklarındaki sömürgeci hedefleri bu gerginlikte önemli bir yer tutar.

Coğrafi şartların da müsait olması nedeniyle İtalyanlar Balkanlar, Anadolu ve Akdeniz bölgelerindeki pek çok Osmanlı şehrinde ticari, dini veya diplomatik nedenlerle yaşamışlardır. Bu nedenle İtalyan asıllı veya İtalyan asıllı olmayıp İtalyan tabiiyetinde olan aileler ve çocukları Osmanlı coğrafyasında bulunmuştur. Bu itibarla İtalyan çocukları ile ilgili olarak bir gündem oluşmuştur. İtalyan çocukların tabiiyetleri, iâşesi, eğitimleri, asayiş ve sıhhatleri söz konusu olduğunda Osmanlı makamları meseleleri iyi niyetli ve dikkatli bir biçimde takip etmiştir denilebilir.

Tabiiyet konusunda gerekli kanunlar çerçevesinde hareket edilmiş ve çocukların mümkünse belli bir yaşa kadar Osmanlı tabiiyetinde kalmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Ailelerin ve çocukların Osmanlı topraklarındaki seyahatleri ve yer değiştirmeleri söz konusu olduğunda ise Trablusgarp Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gibi iki ülke ilişkilerinin son derece gergin olduğu dönemlerde bile birtakım hassasiyetleri gözetenek kararlar alınmıştır. Bu anlamda örneğin seyahat izni isteyen bir aile ve çocuklarına yaklaşımda daha önce herhangi bir şekilde devlet aleyhine sakıncalı bir durumları yoksa genelde olumlu karar verilmeye çalışılmıştır. Meselenin başka bir yönü ise Osmanlı makamlarının çocuklar söz konusu olduğunda en zor şartlarda bile merhametli bir davranış sergilemesidir. Yine Trablusgarp Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı dönemlerinde İtalyanların Müslüman ahaliye yönelik sürgün ve göç ettirme hareketlerinden dolayı kadın ve çocukların da büyük sefaletlerle karşılaşması söz konusu olduğunda Osmanlı makamları misliyle karşılık verme kararı almıştır. Misliyle karşılık verme kararına rağmen Osmanlı makamlarının İtalyanların kadın ve çocuklarını istisna tutması ve onlara zarar verecek bir tutumdan çekinmesi dikkat çeken bir husustur.

Osmanlı topraklarının 19. yüzyıl ve sonrasında adeta bir nüfuz sahası haline geldiği ve İtalyanların da Osmanlı ülkesinde nüfuz mücadelesi verdiği anlaşılmaktadır. Eğitim bu anlamda en önemli silah olarak kullanılmıştır. İtalyanlar Anadolu’dan Balkanlara ve Akdeniz’e kadar pek çok şehirde özellikle Fransa ile mücadele etmek için okullaşma faaliyetinde bulunmuştur. Açtıkları okulların sayısını ve kalitesini arttırmak için büyük çaba harcamışlardır. Söz konusu

⁷⁸ BOA, EUM.AYŞ, 54-53, Tarih: H. 20.10.1339.

⁷⁹ BOA, Y.PRK. ASK, 169-64, Tarih: H.26.01.1319.

⁸⁰ BOA, HR.UHM., 104-51, Tarih:?

okullarda öncelikli olarak İtalyan çocukların eğitimleri sağlanmaya çalışılsa da Osmanlı tebaası olan Müslüman ve gayrimüslim ahalinin çocukları teşvik edilmiştir. Bu noktada Osmanlı makamları ve yerel Hristiyan ruhani liderlerle İtalyanlar arasında uyuşmazlıklar çıkmıştır. Osmanlı makamları İtalyan mekteplerini Osmanlı Devleti'ne yönelik fesat odakları olarak görmüştür. Fakat İtalyan çocukların eğitimleri konusunda herhangi bir engelde bulunmamıştır. Buna karşılık Müslüman ve gayrimüslim halk, çocuklarını özellikle lisan öğretildiği için bu okullara göndermeye çalışmış ve Osmanlı makamları bu konuda tedbirler almaya çalışmıştır.

Sayıları çok fazla olmamakla birlikte İtalyan asıllı veya tebaalı çocuklar Osmanlı ülkesinde kimi zaman asayiş sorunları yaşamış ve yaşatmışlar, kaza ve hastalıklarla da karşılaşmışlardır. Bu noktada Osmanlı makamları herhangi bir ayırım gözetmeksizin gerekeni yapmıştır.

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

BOA, BEO, 1071-305303, Tarih: H.27.08.1330.

BOA, BEO, 1170-87710, Tarih: H.14.03.1316.

BOA, BEO, 1298-97345, Tarih: 07.12.1316.

BOA, BEO, 1955-146605, Tarih: 25.08.1320.

BOA, BEO, 2378-178290, Tarih: 14.05.1322.

BOA, BEO, 2426-181878, Tarih: 01.08.1322.

BOA, BEO, 2667-200007, Tarih: 17.07.1323.

BOA, BEO, 2908-218034, Tarih: 23.07.1324.

BOA, BEO, 2937-220222, Tarih:13.09.1324.

BOA, BEO, 4071-305303, Tarih: 27.08.1330.

BOA, BEO, 690-51691, Tarih: 18.04.1313.

BOA, BEO,1316-98680, Tarih:19.01.1317.

BOA, DH. EUM. 5.Şb., 49-24, Tarih: H.10.02.1336.

BOA, DH.EUM. 5. Şb., 18-37, Tarih: H.26.12.1333.

BOA, DH.EUM. 5.Şb., 62-6, Tarih: H.28.08.1336.

BOA, DH.EUM.5.Şb., 112-23, Tarih: H.09.11.1335.

BOA, DH.EUM.5.Şb., 23-7, Tarih: H.06.06.1334.

BOA, DH.EUM.ECB, 4-41, Tarih: 14.06.1334.

BOA, DH.İ.D., 154-10, Tarih: 14.05.1332.

BOA, DH.MKT, 1797-94, Tarih: H.2405-1308.

BOA, DH.MKT, 777-35, Tarih: H.21.07.1321.

BOA, DH.MKT., 1242-25, Tarih: H.20.02.1326.

BOA, DH.MKT., 162-33, Tarih: H.21.07.1311.

BOA, DH.MKT., 166-31, Tarih: H.02.05.1311.

BOA, DH.MKT., 2132-17, Tarih: H. 25.06.1315

BOA, DH.MKT., 2478-96, Tarih: H.11.01.1319.

- BOA, DH.MKT., 2735-69, Tarih:18.01.1327.
- BOA, DH.MKT., 403-25, Tarih: 05.02.1313.
- BOA, DH.SN.THR, 42-3, Tarih: H.07.05.1331.
- BOA, DH.ŞFR, 259-50, Tarih: R.14.02.1317.
- BOA, EUM.AYŞ, 54-53, Tarih: H. 20.10.1339.
- BOA, HR. TO., 505-30, Tarih: M.16.12.1869.
- BOA, HR.İM., 169-67, Tarih: M.17.12.1925.
- BOA, HR.İM., 241-112, Tarih: M. 28.06.1924.
- BOA, HR.MKT, 356-23, Tarih: 03.05.1277.
- BOA, HR.MKT., 694-16, Tarih: H.16.05.1287.
- BOA, HR.SFR.04, 878-69, Tarih: M.26.08.1914.
- BOA, HR.SYS, 2793-9, Tarih: 17.10.1899.
- BOA, HR.SYS., 2129-27, Tarih: M.19.09.1915.
- BOA, HR.SYS., 2130-23, Tarih: H.19.01.1916.
- BOA, HR.TH, 234-103, Tarih: M.08.11.1889.
- BOA, HR.TH., 104-28., Tarih: M.26.11.1890.
- BOA, HR.TH., 230-73, Tarih: M.27.07.1899.
- BOA, HR.TH., 247-1, Tarih: M.20.09.1900.
- BOA, HR.UHM., 104-51, Tarih:?
- BOA, HR.UHM., 286-29, Tarih: M.15.03.1893.
- BOA, İ.HUS., 129-24, Tarih: H.07.03.1323.
- BOA, İ.HUS., 65-16, Tarih: H.08.01.1316.
- BOA, MF.İBT, 324-41, Tarih: H.21.05.1329.
- BOA, MF.MKT, 968-79, L6., Tarih: H.02.11.1324.
- BOA, MF.MKT., 93-59, Tarih: H.29.06.1304.
- BOA, TFR-I-İŞ, 7-609, Tarih: H.12.06.1325.
- BOA, TS.MA.E, 337-84, Tarih: H.01.03.1328.
- BOA, Y.A.HUS., 385-43, Tarih: H.08.01.1316.
- BOA, Y.EE.KP, 22-2171, Tarih: 05.07.1322.
- BOA, Y.EE.KP, 22-2176, Tarih: 08.07.1322.
- BOA, Y.PRK. ASK, 169-64, Tarih: H.26.01.1319.
- BOA, Y.PRK.TKM., 14-43, Tarih: 15.06.1306.
- BOA, YEE., 43-62, Tarih: H.06.04.1327.
- BOA, YPRK. BŞK., 13-82, Tarih: H29.12.1305.
- BOA, YPRK.TKM., 14-43, Tarih: 15.06.1306.
- BOA, YPRK-BŞK, 13-82-0., Tarih: 30.12.05.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

CCA, Yer: 180-9-0 Genel, 26-139-31, Tarih:30.12.1923.

CCA, Yer: 180-9-0,Tarih: 27.09.1924.

CCA, Yer: 541/44171-210059, Tarih: 02.05.1939.

CCA, Yer: 541-44122/209-173-26, Tarih: M.01.25.1933.

CCA, 30-10/178-234-21, Tarih: 17.03.1941.

CCA, Yer: 30-18-1-, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), 29.09.1923.

CCA, Yer: 94-31-10/30-18-12, Kararlar Daire Başkanlığı (1928), Tarih: 16.04.1941.

MSB Askerî Tarih Arşivi

MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/24-100-16.

MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/24-100.7, Osmanlı İtalyan Harbi, Tarih: M.20.12.1911.

MSB Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5/5-22-552, Osmanlı İtalyan Harbi (1911-1912), Tarih: M.09.06.1912.

Araştırma ve Tetkik Eserler

Özeçoğlu, Halil, “Modernleşme Sürecinde İzmir’de İtalyanların Eğitimi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 16, (2008), s. 3-18.

Polat, İlknur, “Türk-İtalyan İlişkileri Çerçevesinde İtalyan Okulları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 1 S. 4, (1989), s. 563-575.

Topçuoğlu, Ali Aslan “İslam Hukukunda ve 1869 Tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinde Çocukların Vatandaşlık Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 62, (2019), s.1824.

Töre, Nazlı “Değişen Dünyada Vatandaşlık”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 10, (2017), s. 554.

Türkan, Cantemur, “Türkiye -İtalya İlişkileri (1930-1950)”, *Tarih ve Medeniyetler Tarihi* 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (10-15.09.2007), C. II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 2012, s. 779-714.

Ulukaya, Gülşen “1869 Osmanlı Tabiiyet Kanunu ve Büyük Devletlerin Bu Kanuna Bakışı”, *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, (2022), s. 136-150.

Yeğin, Abdullah, vd., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, Türdav Yay. İstanbul, 1997.

Extended Abstract

The Ottoman Empire encompassed communities of diverse races and religions. These communities continued to exist within the existing order as an integral part of the Empire. In addition, there are also foreign nationals who were not Ottoman subjects but resided in Ottoman territory for various reasons. Some of these came to the Ottoman lands on diplomatic missions, while others came for trade purposes.

Italians also came to the Ottoman-Turkish region, particularly in Anatolia and Istanbul. As a Mediterranean country, Italy borders Turkey. In this context, the beginnings of Turkish-Italian relations can be traced back to the 11th century, when the Turks began to make Anatolia their homeland.

Coming to a foreign country to spend part or the rest of one's life is a significant undertaking for children, as it is for adults. In this context, the experiences children encounter in foreign countries, good or bad, are expected to provide important insights into both international relations and social history.

In this sense, the 19th century and beyond refers to a period when foreigners frequently came to the Ottoman and Turkish lands for the purpose of living for short or long periods. Those coming from European countries, in particular, constitute what Turks classify as foreigners. Those coming from countries such as England, Germany, France, Russia, and Italy, which will be the subject of this study, are important in this regard. Citizens of these countries came to Ottoman lands for diplomatic and commercial purposes, as well as for intelligence and missionary work, and they exerted a presence in a wide range of areas, from education to healthcare. The Ottoman Empire observed and, when necessary, prevented these activities, which were largely aimed at causing corruption in Ottoman lands and damaging the relationship between Ottoman subjects and the state to their advantage. In this context, children represent an unseen aspect of the issue.

The first issue encountered in the relations of the families and children of the Italian State subjects, which constitute the subject of this study, with the Ottoman State was citizenship and related issues.

It's possible that Italian citizens, upon arriving in Ottoman territory, sought Ottoman citizenship, or conversely, those with Ottoman citizenship sought Italian citizenship. One point worth noting is that some individuals referred to as Italian citizens were not of Italian origin, but rather of Armenian or Jewish descent.

In 1915, a 60-year-old Italian woman and her 12-year-old son, visiting Bandırma, requested to travel to Dersaadet. In another example, an Italian citizen named Asfasya requested permission to travel. This Italian citizen's children were studying at the German school in Haydarpaşa and she requested permission to transfer her children from Istanbul to Mudanya. A document from 1917 shows Laze's daughter Boğaç and her children wanting to leave the prisoner of war camp in Konya to join her husband, Victor, in Istanbul. Their reason for wanting to go was that they were struggling to make ends meet due to their lack of income. A document dated 1918 states that Italian citizen Mariya Lora and her two children, who wanted to travel from Şile to Istanbul, were mistakenly issued travel permits. It appears that this document was issued by mistake, and that Italy was considered a risky state. Correspondence was exchanged urging that travel permits not be issued to Italian citizens for this reason.

Families and children of Italian nationality who resided in Ottoman territory and later within the borders of the Republic of Turkey, either of Italian origin or of Armenian, Greek, or Jewish origin and Italian subjects, sometimes faced financial difficulties. In these situations, they either sought to move to another city to live with relatives who could provide for them and receive assistance, or they sought assistance from Ottoman authorities. There are several noteworthy cases that can be presented in this regard.

Orphanages operated under the auspices of the Italian State also occasionally experienced food shortages, and the question of how to address these shortages became a hot topic. In this context, food shortages arose for orphans in the orphanages of Italian institutions that had been

closed in 1912, as well as in the orphanages in Shkodra run by Salesian priests. Ottoman authorities considered measures to address these problems. Priests and some officials working at these orphanages sometimes engaged in activities against the Ottoman Empire and conducted missionary activities with the children they held. Despite this, it is noteworthy that Ottoman authorities attempted to address the food shortages experienced in these orphanages. It is understood that the rights of the spouses and children of Italians who served in the Ottoman Empire were respected by Ottoman authorities when necessary. Indeed, Antonio Toskano, an Italian citizen imprisoned for theft, died in the General Prison Hospital, leaving two children, a girl and a boy, abandoned. The police informed the chancellery, and a Catholic spiritual delegation sent from there buried his body according to Catholic rites. Thus, the children of the deceased Italian citizen were handed over to Italian authorities.

From the information contained in the documents, it is clear that Ottoman authorities displayed a well-intentioned attitude and policy to address the financial hardship faced by Italian families and their children. This approach appears to have continued throughout both the Ottoman and the Republic of Turkey eras.

In the light of various information and documents from the early years of the Republic, it is seen that some aid was provided to families, patients or children of Italian nationality, either individually or collectively.

The education of Italian children during their stay in Ottoman territory was a crucial issue. Educational activities had significant implications for both the Italian State and the Ottoman Empire, as well as for Italian children living in Ottoman territory. Education was important not only for Italian subjects but also for the non-Muslim and Muslim populations of the Ottoman Empire.

Italians had several educational groups in Ottoman lands. The Carmelite Order, the workers' association La Societa Operaia, the Catholic Domicaines, the Conventual Priests, the Ivrea Priests, the Salesian Priests, and the Dante Alighieri Institute were among the most prominent and well-known of these groups. Until the establishment of the Italian Union in the 1870s, Italian children attended French schools in Ottoman lands. However, after the Italian Union was established, Italy sought to control Catholic schools and fought for this. Through their educational activities, Italians aimed to teach and disseminate the Italian language and to educate Italian children living in Ottoman lands in accordance with their own culture.

Italian schools were concentrated mostly in Istanbul. However, there was also a significant Italian activity in Izmir and Hatay. Italian schools were also opened in cities such as Beirut, Shkodra, Thessaloniki, Durrës, Benghazi, Derna, Homs, and Tripoli. Considering the regions and cities where schools were opened, the Italian state sought to establish schools in areas where it had colonies or deemed them economically, politically, and religiously important. For example, while schools were opened in Beirut for commercial reasons, they were opened in cities like Tripoli and Benghazi for political gain. As with Robert College, there is no definitive statement regarding the enrollment of Muslim students in these schools. However, it is understood that both Muslims and non-Muslims attempted to send their children to foreign schools, including Italian ones, but Ottoman authorities were not very receptive to this practice.

Italians aimed to expand educational institutions by opening schools in various Balkan cities. As previously mentioned, Italians, particularly after the second half of the 19th century and as part of their struggle for influence, opened educational institutions in many cities of the Ottoman Empire. These educational institutions primarily catered to the children of families of Italian citizens. However, children of both Muslim and non-Muslim communities in the regions where they were established were particularly encouraged to attend these schools.

The ongoing power struggle between Italy and France sometimes manifested itself in the form of schools being shared between the two states or assigned to the victorious side. For example, it was proposed that boys and girls attending a Catholic school under the supervision of the Benghazi Catholic clergy and the auspices of the French Consulate were sent to schools to be

opened under the auspices of the Italian Consul. When monitoring schools, Ottoman authorities preferred to register the schools according to the state under whose auspices they were.

When it comes to public order, children are also seen to be directly and indirectly affected. Therefore, children of Italian nationality in Ottoman territory are also likely to encounter incidents with their families or individually. Some of these incidents, documented in archival documents, are noteworthy.

Although these are isolated incidents, it is also possible that an Italian child shipwrecked in Ottoman territory was rescued by a Turk. In 1870, a young Italian boy named Eduardo Toskano, who had fallen overboard, was rescued by Ali Mustafa Ağa, captain of the Hüdavendigâr ship. Italian authorities thanked Ali Mustafa Ağa for his courage and diligence.